

Inari-Utsjoki

yhteistoiminta-alue

Ympäristöterveydenhuollon
valvontasuunnitelmien toteuman
arviointi vuodelta 2025

JOHDANTO

Toimielin arvioi valvontaohjelman toteutumista vuosittain helmikuun loppuun mennessä. Arvioinnissa otetaan huomioon seuraavat tekijät:

1. Suunnittelun toiminnan ja valvonnan tehokkuus

- valtakunnallisten ja omien tavoitteiden toteutuminen
- valvonnan tulokset ja seurattavien mittareiden tulokset
- kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus

2. Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan ja valvontatarpeeseen)

- toteutuneiden tarkastusten lukumäärä
- näytteenoton toteuttaminen
- valvontahankkeiden ja -projektien toteuttaminen ja niihin osallistuminen
- trendiseuranta esim. viiden vuoden aikajänteellä

3. Toiminnan laadullinen arviointi ja valvonnan vaikuttavuus

- ympäristöterveydenhuollon valvonnan tavoitteiden saa-vuttaminen
 - ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet
 - toimialakohtaiset tavoitteet
 - valvontayksikön omat tavoitteet
- valvonnan vaikuttavuuden arviointi

4. Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen

- valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain
- valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen

5. Voimavarat

- voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimuk-siin, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan
- selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty suunnitelmalli-seen valvontaan ja kuinka paljon muihin tehtäviin
- valvonnan tehokkuuden toteutuminen

6. Auditoinnit, AJO-käynnit ja muu saatu palaute

- eri palautteista saadut hyvät käytännöt sekä kehitettävät ja korjattavat asiat

7. Toiminnan kehittämistarpeet

- toiminnan kehittämistarpeiden analysointi
- toiminnan kehittämisen toimenpiteet, joilla tilannetta pa-rannetaan seuraavalla toimintavuodella

Toimialakohtainen arviointi:

Elintarvikevalvonta

Elintarvikevalvontasuunnitelma 2025 oli laadittu valtakunnallisen valvontasuunnitelman mukaan riskiperusteisesti paikallisosuhteet huomioiden. Valvontasuunnitelmassa elintarvikehuoneistoihin suunniteltiin tehtäväksi 96 Oiva-tarkastusta. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin valvontatietokannasta ajaetun raportin mukaan 96 kpl (tarkastetut paikat 86, toiminnot 98) ja seurantatarkastuksia 3 kpl eli toteuma 100 % (tavoite 80-90 %). Suunnitelman ulkopuolisia ja/tai seurantatarkastuksia tehtiin 3 kpl.

Valvontaa kohdennettiin kaikkiin valvontakohdetyyppeihin (laitokset, tarjoilupaikat, elintarvikkeiden myynti, kuljetus jne.).

OIVA-valvonnan painopisteiksi v. 2025 oli asetettu:

- pitkäaikaiset rakenteelliset ym. puutteet (kunnossapito Oiva-rivit 2.2. ja 2.3)
- lämpötilahallinta elintarvikehuoneistoissa (Oiva-rivit 6.2 ja 6.4)
- jäljitettävyyden
- poronlihaleikkaamojen (ja teurastamojen) valvonta
- VATlin perehtyminen ja sen laajempi käyttöönnotto / hyödyntäminen.
- varautuminen

Saariselän ravintoloiden valvontaa tehtiin tehokkaasti yksikköön rekrytoituneen elintarvikealan insinööriopiskelijan toimesta loppuvuodesta 2024 ja sen vuoksi osa näistä kohteista päätettiin siirtää alkuvuoteen 2026.

Vuoden 2025 tavoitteena ja painopisteenä oli tarkastaa kaikki porotalouden laitoskohteet ja saada niiden toiminta ohjeistettua lakisääteiselle tasolle.

Valvontaeläinlääkäri valvoo kunnan elintarvikevalvonnan lisäksi myös teurastamoita ja niiden yhteydessä olevia leikkaamoita aluehallintoviraston alaisuudessa. Ko. valvontaan meni runsaasti resursseja loppuvuodesta 2025 (haasteet teurastamoilla, lihan jäljitettävyyden asiat, kuljetus jne.).

Lisäksi raskaat eläinsuojeluprosessit ja valjakkokoiratarhoihin kohdistuneet tietopyynnöt ym. selvitykset kuormittivat valvontaeläinlääkäriä ja kaikkia poronlihaleikkaamojen tarkastuksia ei saatu edelleenkään sovittua / sovitettua erotuskaudelle.

Laitosten lisäksi valvonta-alueella on todennäköisesti useita ns. kotileikkaamoita (suoramyynti), joita ei ole rekisteröity elintarvikehuoneistoiksi. Ko. kohteiden selvitystyö jatkuu v. 2026.

Arctic Fish oy ja kunnan omistamat kalankäsittelylaitokset, Veskonieni ja Inari, tarkastettiin valvontasuunnitelman mukaan. Veskonieni oli alkuvuoden suljettuna laajennushankkeen vuoksi ja toiminta painottui Inarin laitokselle. Laajennettu Veskonien kalankäsittelylaitos uudelleen hyväksyttiin toukokuussa 2025.

Kaiken kaikkiaan elintarvikevalvonnan toteuman voidaan katsoa olevan hyvä lihalaitosvalvontaa lukuunottamatta.

Tupakkalain valvonta

Tupakkalain mukaista vähittäismyynnin valvontaa tehtiin elintarvikevalvonnan yhteydessä. Varsinaisia dokumentoituja tarkastuksia tehtiin 8 kpl.

Tupakan ja tupakkatuotteiden sekä nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyyntilupia myönnettiin 9 kpl. Näiden lisäksi päivitettiin useita lupia savuttomien nikotiinituotteiden osalta.

Vuodelle 2025 oli suunniteltu projektiluonteinen kattava vähittäismyynnin tarkastuskierros tupakkalainsäädännössä tapahtuneiden muutosten vuoksi. Valvontaprojektia jatketaan v. 2026, jotta siihen saadaan mukaan myös savuttomat nikotiinituotteet.

Valvonnan yhteydessä tarkastettiin myös lääkelain mukaisten nikotiinikorvaustuotteiden myynti neljässä kohteessa.

Terveydensuojelun valvonta

Valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontasuunnitelmassa on määriteltä tarkastuskohteiden riskiluokat ja tarkastustiheydet. Vuoden 2025 paikallisessa valvontasuunnitelmassa oli huomioitu nämä valtakunnalliset ohjeet ja samalla määriteltä pääsääntöisesti kunkin tarkastuskohteen tarkastustiheys riskinarvioinnin perusteella. Tarkastustiheydet vaihtelevat kohteesta riippuen vuosittaisesta tarkastuksesta viiden vuoden välein tehtävään tarkastukseen.

Vuonna 2025 suunniteltiin tarkastettavaksi 46 kohdetta. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin valvontatietokannasta ajetun raportin perusteella 55 kpl (54 paikkaa, 55 toimintoa, seurantatarkastuksia 3 kpl)

Oman raportin mukaan suunnitelmallisia tarkastuksia tehtiin 48 kpl, seurantatarkastuksia 2 ja muita tsl-tarkastuksia 1 kpl. Asumisterveytarkastuksia 3 kpl.

Erot johtunevat laskentatavasta.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelman mukainen valvonta toteutui erinomaisesti. Vuoden valvontakohteina olivat mm. majoituskohteet, vedenjakelualueet, uimarannat sekä päiväkodit ja koulut. Yli 100 % toteuma johtuu uusien kohteiden käyttöönottotarkastuksista.

Näytteenotto:

Terveydensuojelulain mukaisia viranomaisnäytteitä otettiin uimavesistä kuntien ylläpitämillä uimarannoilta (3 kpl).

Asumisterveyteen ja/tai sisäilmatilanteisiin liittyviä näytteitä otettiin Monitoimitalo Kuulaasta (kuitunäytteet 12 kpl)

Kala-alan laitosten listerianäytteet jäi vuonna 2025 ottamatta toimitusongelmien vuoksi. Kalalaitostoimijat ohjeistetaan ottamaan tuotantotilojen listerianäytteet itse ja toimittamaan ne laboratorioon. Näin toimien kaikki viiveet näytteenoton ja lähetyksen välillä saadaan minimoitua.

Eläinlääkintähuolto ja eläinlääkäreille määrätty valvontatyö

Tuotantoeläinten ja pieneläinten perusterveydenhoito- ja sairaudenhoito palvelut pystyttiin tarjoamaan kiitettävästi.

ProvetNet-potilasohjelman tuki päättyi ja eläinlääkintähuoltoon päätettiin hankkia Lapin alueella yleisesti käytössä olevaan KliniQ -ohjelma. Ohjelmavaihdoksen vuoksi vuositilastossa voi olla pientä virhettä.

KliniQ:sta ajetun raportin mukaan pitopaikka-/kotieläinkäyntejä oli 427 ja pieneläinkäyntejä vastaanotoilla 4069. Näistä päivystysaikana 97/435. Tuotantoeläinkäynneissä on mukana myös poroerotuksia.

Inarissa	381 pitopaikkakäyntiä, 3675 vastaanottokäyntiä
Utsjoella	46 pitopaikkakäyntiä, 394 vastaanottokäyntiä

Valtion virkaeläinlääkäreille määrätty valvontatehtävät keskitettiin 1.2.2023 virkansa aloittaneelle vastaavalle praktikkoeläinlääkärille / valvontaeläinlääkärille. Valvontaan ovat osallistuneet myös praktikkoeläinlääkärit, mutta vain satunnaisesti. Vuoden 2025 aikana oli haastavia ja pitkiä eläinsuojeluprosesseja, jotka veivät aikaa suunnitelmallisesta valvonnasta. Lisäksi epäilyyn perustuvat ilmoitukset ovat lisääntyneet. Vuoden aikana tehtiin 68 eläinsuojelutarkastusta (suunnitelmalliset ja ilmoitukseen / epäilyyn perustuvat)

Eläintautilain mukaiset maastaviennit ja -tuonnit ovat työllistäneet niin praktikkoja kuin valvontaeläinlääkäreitä (v. 2025 – n. 30 tapausta). Eläintautilakiin perustuen tarkastettiin myös valvontasuunnitelmaan kirjattu Luken kalanviljelylaitos.

Porojen hyvinvointia seurattiin poroerotusten yhteydessä. Eläinsuojeluvalvontaan kohdennettiin myös teurastamoille sekä porojen kuljetuksiin.

Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentaminen

Elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan lupa- ja valvontamaksuja kertyi yhteensä n. 50 655 € (v. 2024: 38 000 €). Toimialakohtaisia tuloja on vaikea arvioida, koska valtaosa tarkastuksista tehdään eri lakien alaisina yhteistarkastuksina.

Kunnalle määrätystä valtion valvontaeläinlääkärin tehtävistä laskutettiin valtiolta palkka- ym. kuluja n. 77 882 € (v. 2024: 58 500 €).

Praktikkoeläinlääkärit tilittivät asiakkaiden kunnalle maksamia klinikka- ja laitemaksuja yhteensä n. 31 500 € (v. 2024: 24 100 €)

Kaikki toiminnasta saadut tulot kohdentuvat suoraan toimialoille. Tulojen nousuun vaikutti taksapäivitys ja lisääntynyt valvontaeläinlääkärien työmäärä.

Yleistä

Kunnan sisäinen ja ulkoinen viranomaisyhteistyö on vuosien saatossa parantunut, mutta ympäristöterveydenhuollon osallistaminen päätöksentekoon vaatii edelleen jatkuvaa oma-aloitteellisuutta viranomaisten ja sidosryhmien suuntaan.

Merkittävä puutteena todettakoon, että ympäristöterveydenhuolto ei edelleenkään ole mukana kunnan poikkeusolojen johtoryhmässä, vaikka ympäristöterveyshuollolla on iso rooli lähes kaikissa häiriötilanteissa (elintarvikkeet, talousvesi, majoitus ja asuminen).

Ympäristöterveys osallistui keväällä 2025 Lapin valmiusharjoitukseen sekä ELYn, PeLan ja Inarin kunnan järjestämään suurtulvarajoitukseen.

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliset koulutuspäivät järjestettiin Saariselällä 21.-22.5.2025. Inarin kunnan terveysvalvonnan viranhaltijat vastasivat päivien ohjelmasta ja toteutuksesta yhdessä STM:n, Ympäristöterveydenhuollon Asiantuntijat ry:n ja Ympäristö -ja Terveys -lehden kanssa.

Ympäristöterveydenhuollon valmius-/varautumissuunnitelma on päivitetty kokonaisuudessaan v. 2025. Suunnitelma on hyväksytty teknisessä lautakunnassa 18.2.2026.

Resurssit

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan resurssit ovat huomattavasti pienemmät kuin valtakunnallisesti on yta-alueelle määritelty. Valvontaa pystytään kuitenkin toteuttamaan riittävällä laajuudella ja laadulla olemassa olevin resurssein. Yhteistoiminta-alueella on vain vähän erikoistumista vaativia erityistoimialoja ja/tai korkean riskin kohteita.

Valvonnassa painotetaan toiminnan turvallisuuteen vaikuttavia asioita eli kunnossapitoa, hygieniaa ja omavalvontaa. Kun perusasiat ovat kunnossa, niin suurten matkailijavirtojenkin elintarviketurvallisuus on hyvällä tasolla. Tästä osoituksena on mm. se, että alueellamme ei ole ollut yli kymmeneen vuoteen laajempia ruokamyrkytys- ja/tai talousvesiepidemioita.

Rajalliset resurssit ja perusasioihin painottaminen aiheuttavat kuitenkin sen, että erityisosaamista vaativat OIVA-osiot jäävät pääosin tarkastamatta kuin myös valvontapärojektit. Ko. puutteen korjaamiseksi ratkaisu voisi olla se, että suurempien valvontayksiköiden sijaan, mahdollistetaan kunta-/yta-rajat ylittävä yhteistyö ja ostopalvelu. Näin viranhaltijoiden erikoistumista ja erityisosaamista voitaisiin hyödyntää laajemmalla alueella.

Kesälle 2025 suunniteltu kesälomasijainen elintarvike- ja tupakkalain mukaiseen valvontaan ei toteutunut, joten suunniteltu tupakanmyynnin valvontaprojekti jatkuu vuonna 2026.

Valvontaeläinlääkärin virka on osoittautunut erittäin tarpeelliseksi ja tärkeäksi alueen elinkeinorakenteen vuoksi (matkailuun liittyvät valjakkokoira- ja porotarhat, porotalous). Lisäksi alueella on poikkeuksellisen paljon lemmikki- ja harraste-eläimiä asukasmäärään nähden.

Eläinten hyvinvointiin liittyvät asiat ovat olleet valtakunnallisesti esillä ja tämä on lisännyt huomattavasti eläinsuojeluilmoitusten määrää. Myös suunnitelmallisen valvonnan määrä on lisääntynyt valjakkokoiratarhoihin liittyen. Osa-aikainen valvontaeläinlääkärin virka ei ole riittävä kaikkeen valvontatyöhön ja on tärkeää, että myös muut eläinlääkärit osallistuvat jatkossa valvontatehtäviin (velvoite kirjattu selkeästi 1.1.2026 voimaan tulleeseen uuteen eläinlääkintähuoltolakiin). Valvontavelvoitteesta on tiedotettu eläinlääkäreitä sähköpostitse ja asia käydään vielä läpi eläinlääkäreiden palaverissa maaliskuussa 2026.

Toiminnan kehittämistarpeet

Yksikön toimintaa on pyritty kehittämään jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Yksikön siirto sotelta tekniselle on mahdollistanut suuremmat muutokset ja vuodet 2024-25 ovatkin olleet suurten muutoksien ja kehittämisen vuosia:

Toteutuneet 2024:

- 1) Tammikuu -24: Terveysvalvonnan ja maaseutuhallinnon toimitila siirtyi Monitoimitalo Kuulaaseen
- 2) Touko-kesäkuu -24: Eläinlääkintähuollon vastaanottotietoihin tehtiin kattava peruskorjaus. Ns. hallinnon puolella tauko- ja sosiaalitilat, toimistot ja lepohuone/sijaisasunto.
- 3) Loka-Joulukuu -24: Eläinlääkintähuollon laitehankinnat: UÄ-laite rektaalianurilla, verianalysointilaitteisto, happigeneraattori kaasuanalysaattoriin

Tavoitteet 2025:

- 1) Uusi praktikkoeläinlääkärin virka - *toteutui*
- 2) Kesälomasijainen etl/tupl – *ei toteutunut*
- 3) VATI-järjestelmään perehtyminen ja sen hyödyntäminen valvonnan suunnittelussa ja raportoinnissa - *osittain*

4) Koulutusta VATIn käyttöön – *ei toteutunut*

- alkutuotanto ja hyväksytyt elintarvikehuoneistot – kohteiden luominen, pöytäkirjojen laatiminen ja muiden tapahtumien kirjaaminen

Tavoitteet 2026:

1) Alkutuotannon kohteet

- kohteiden selvittäminen ja tallentaminen VATiin

2) Hyväksytyt elintarvikehuoneistot (poronlihaleikkaamot)

- tarkastaminen ja pöytäkirjojen tallentaminen VATiin

3) VATI-järjestelmään perehtyminen ja sen hyödyntäminen valvonnan suunnittelussa ja raportoinnissa, fraasienpäivittäminen ja täydentäminen

4) Praktikkoeläinlääkäreiden perehtyminen ja osallistuminen valtion virkaeläinlääkärin valvontatehtäviin.